

TEVHÎDİN TARÎFİ VE MAHİYETİ (1/2)

Lûgatte tevhîd, "bir şeyin **bir** olduğuna hükmetmek ve onun bir olduğunu bilmektir."¹ Arapça'da if'âl ve tef'îl babı, isnad babıdır. İşte bu mânada tevhîd, her şeyi Bir'e yani yegâne tek olan Allah'a isnad etmek, her şeyi eşsiz ve tek Bir olan Allah'tan bilmek ve her şeyde eşsiz ve tek Bir'in eserlerini görmektir.

Terim olarak tevhîd; Allah'ın zatını, anlayışlarda tasavvur edilen, zihinlerde ve vehimlerde hayal edilen her şeyden soyutlayarak tek ve eşsiz olduğuna inanmak ve bunu ikrar etmektir. Allah'ın eşsiz bir tek olması demek, zâtında kısımlara ayrılmaması, zâtında ve sıfatlarında başkasına benzememesi ve ortağının olmaması demektir.²

Peygamberlerin ilk daveti, tevhîddir. Delil şu âyet-i kerîmedir:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾

"Her ümmete Allah'a kulluk edin ve tağutlara kulluktan sakının diye bir peygamber gönderdik."³

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾

"Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur."⁴

Rabbimiz, âyet-i kerimede önce bil, sonra "Lâ ilâhe illallah" de demektedir. Yani önce bil sonra inan, inandığını da dilinle söyle demektir. Evet ilk farz imandır, farzdan önce farz da Allah'tan başka ilah olmadığını bilmektir. Bilmeden ne iman olur ne de amel olur. Allah'ı bilmeyenin, âmentü'yü bilmeyenin imanı olur mu? Elbette olmaz.

İmam-ı A'zam Ebu Hanife şöyle der:

"Tevhidin aslı, buna iman etmenin en doğru yolu şudur: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, öldükten sonra dirilmeye, kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna yani hayrı şerri Allah'ın yarattığına, hesap, mizan, cennet ve cehenneme inandım, bunların hepsi de haktır, demek gerekir."⁵

Tevhîdin Kısımları:

Tevhîd iki kısımdır: **Rubûbiyet Tevhîdi** ve **Ulûhiyet Tevhîdi**. Bu sohbette Rubûbiyet Tevhîdi işlenecek, bir daha ki sohbetin konusu Ulûhiyet Tevhîdi olacak, inşaallah.

¹ Cürcânî, *Ta'rifât*, s. 69.

² Bkz. Ebu'l-Müntehâ, *Şerhu'l-Fıkhı'l-ekber*, İstanbul 1984, s. 3; Cürcânî, *Ta'rifât*, s. 69.

³ Nahl Sûresi, 16:36.

⁴ Muhammed Sûresi, 47:19.

⁵ Ebu Hanife: *El-Fıkhı'l-Ekber*.

Rubûbiyet Tevhîdi

Rubûbiyet tevhidi, sadece Allah'ın, yaratan, öldüren-dirilten, fayda ve zararı yaratan, bitkiler bitiren, rızık veren, ibadet edilen, mâlik ve sâhip olan, terbiye eden, var eden-yok eden olduğuna inanmaktır. Allah'tan başka yaratan, Allah'tan başka ölümü ve dirilmeyi, faydayı-zararı yaratan yoktur, sadece bitkileri yaratan, rızık yaratan, bütün kâinata malik olan, sahip olan, terbiye eden, var eden-yok eden Allah olduğuna inanmaktır.

Ancak bunlara iman etmek yani Allah'ın yaratıcı olduğuna inanmak yeterli değildir. Çünkü bunu Mekkeli müşrikler de kabul ediyorlardı. Fakat bunu kabul etmek iman etmeye yetmez. İşte bu konuda Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle geçmektedir:

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۗ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾

“Andolsun, onlara: “Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?”

diye soracak olsan, mutlaka, “Allah” diyeceklerdir.”⁶

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۗ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۗ

بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾

“Andolsun, eğer onlara, “Gökten yağmuru kim indirip de onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltti?” diye soracak olsan, mutlaka, “Allah” diyeceklerdir.”⁷

Mekkeli müşrikler gibi bugünün müşriklerine de aynı soruyu sorunca, “elbette bir fiilin faili olduğu gibi bu âlemin yaratıcısı vardır” diye cevap vermektedirler. Fakat Mekkeli müşrikler “Lâ ilâhe illallah” deyin deyince kabul etmiyorlardı. Mekkeli müşrikler “Lâ ilâhe illallah”ın ne manaya geldiğini bildikleri için kabul etmiyorlardı.

Rubûbiyet tevhidi, Allah'tan başkasına tapmamak ve sığınmamak demektir. Buna ibadette tevhîd veya amelî tevhîd de denir. Amelî tevhîd, kişinin kalbiyle Allah'ı sevmesi, davranışlarıyla bu sevgisini ispat etmesidir. Rubûbiyette tevhîde zarar veren şeylerden biri, Allah rızası için olması gereken amellerin ve ibadetlerin ve ibadetin gösteriş ve dünya menfaati için yapılmasıdır (riya).⁸

Rubûbiyet tevhidi, Allah'ın, yaratan, öldüren-dirilten, fayda veren-zarar veren, bitkiler bitiren, rızık veren, ibadet edilen, mâlik ve sâhip olan, terbiye eden, var eden-yok eden olduğuna inanmaktır.

⁶ Ankebût Sûresi, 29:61.

⁷ Ankebût Sûresi, 29:63.

⁸ Özler, Mevlut, “Tevhid”, *DİA*, XXXI, 19.

Rab, Allah için olduğunda “er-Rabb” şeklinde kullanılmaktadır. Yani er-Rabb Allah’ın isimlerinden bir isimdir. Rab kelimesinin çeşitli manaları vardır. Bunlardan birkaçı: Mâlik/sâhip, seyyid/ efendi, mürebbî/terbiye eden, muslih/ıslah edip düzelter, kayyum/yönetici, müdebbir/ düzenleyip idare eden.⁹

Kur’ân-ı Kerîm’de, mâlik/sâhib ve terbiyeci manasında rab kelimesinin geçtiği ilk âyet-i kerîme, Fâtîha sûresinde yer almaktadır:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

“Bütün övgülere, âlemlerin Rabbi (mâliki ve terbiyecisi) Allah müstehaktır.”

Seyyid/efendi manasında olan âyet-i kerîme şudur:

﴿وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ﴾

﴿إِنَّهُ لَا يَفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾

“Derken, bulunduğu evin hanımı, Yusufu kendisine bağlamak, onun nefsinden murad almak istedi ve kapıları kapatarak ‘Haydi yaklaş bana!’ dedi. O ise, ‘Allah’a sığınırım!’ dedi. “Doğrusu, senin kocan olan benim rabbim/efendim, bana çok iyi davranıyor. Hıyânet ederek zâlim olanlar iflah olmazlar.”¹⁰

Rab kelimesi mürebbî/terbiye eden manasında Nâs sûresinde geçmektedir:

﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ○ مَلِكِ النَّاسِ﴾

“De ki sığınırım insanların Rabbi/terbiye edicisine, insanların melikine/hükümdarına”¹¹

Rubûbiyet Tevhîdin Kısımları ve Delilleri:

a) Allah’tan başka yaratan yoktur.

﴿ذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ ۚ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۚ فَاعْبُدُوهُ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾

“İşte Rabbiniz Allah O’dur. O’ndan başka ilah yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır.

Öyle ise, O’na kulluk edin, O her şeye vekildir (güvenilip dayanılacak tek zât).”¹²

b) Allah’tan başka öldüren/ölmeyi yaratan ve diriltten yoktur.

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۚ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾

“O’ndan başka ilâh yoktur. (Her şeyi O) diriltir ve öldürür.

Sizin de Rabbiniz, önceki atalarınızın da Rabbidir.”¹³

⁹ Sa’dî, *el-Kâmûsü'l-fıkhî*, s. 141.

¹⁰ Yûsuf Sûresi, 12:23.

¹¹ Nâs Sûresi, 114:1-2.

¹² En’âm Sûresi, 6:102.

¹³ Dühân Sûresi, 44:8.

c) Allah'tan başka var eden ve yok eden yoktur

﴿إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا إِنَّهُ يَبْدُوهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بِالْقِسْطِ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾

“Hepinizin dönüşü ancak O'nadır. Bu, Allah'ın hak va'didir. İlkin yaratan sonra da iman edip salih ameller işleyenleri adâletiyle mükâfatlandırmak için yaratmayı tekrarlayacak olan şüphesiz O'dur.

Kâfirlere gelince, kâfir olmalarından ötürü (cehennemde) kaynar sudan

bir içecek ve acıklı bir azap vardır.”¹⁴

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَبْدُوهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ۝ قُلِ اللَّهُ يَبْدُوهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنْتُمْ تُؤْفَكُونَ﴾

“De ki: “Ortak koştuğunuzdan ilkin yaratıp da sonra onu iade edecek kimse var mıdır?” De ki

“İlkin yaratan, sonra yeniden yaratan Allah'tır. O halde (doğru yoldan) nasıl döndürülüyorsunuz?”¹⁵

d) Allah'tan başka rızık yaratan yoktur.

﴿أَمَّنْ يَبْدُوهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

“(Onlar mı hayırlı) yoksa ilk baştan yaratan, sonra yaratmayı tekrar eden ve sizi hem gökten hem yerden rızıklandıran mı? Allah'tan başka bir ilah mı var! De ki:

Eğer doğru söylüyorsanız siz kesin delilinizi getirin.”¹⁶

e) Allah'tan başka rab yoktur.

﴿وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾

“İyi bilin ki Allah benim de Rabbim, sizlerin de Rabbidir, öyleyse yalnız O'na ibadet ediniz.

Doğru yol budur.”¹⁷

Alınacak Dersler:

- 1) İslam dininin temeli imandır.
- 2) İman başta Allah'ın var olduğunu bilmektir.
- 3) Allah vardır ve birdir.
- 4) Tevhidi oluşturan Rubûbiyet ve Uluhiyet kısımları ile Allah'ı birlemek gerekir.

Ödev:

Bu dersi evinizde çocuklarınıza veya kardeşlerinize de okuyunuz.

¹⁴ Yûnus Sûresi, 10:4.

¹⁵ Yûnus Sûresi, 10:34.

¹⁶ Neml Sûresi, 27:64.

¹⁷ Meryem Sûresi, 19:36.